

INHOUD

Een steen op mijn bureau	7
Samen de patriarchy fucken	9
Hoe gaat het met je, persoonlijk?	13
Derkje en Willem	18
Mentaal ziek huishoudelijk voorwerp	20
Vergane voeten	24
Perverselingen	27
Het dienstmeisje	30
Met volle teugen	32
Geef hem vier jaar de tijd	34
De·mo·cra·tie	37
Hier begon het	39
Decretocratie	41
Sharpie	44
Rehearsal	45
Alfred en Corrie	46
Ik ben toch niet gek?	48
Piña colada liggen te nippen	53
Jour·na·lis·tiek	54

Fear of the dark	56
Queer joy is protest	60
Eduard	62
Walnoten eten	65
Aca-de-mi-sche vrij-heid	68
Nederland gidsland	69
Mana mana, tutu tududu	71
Decretocratie II	74
Prins Bernhard	76
De kans het kleinst	79
Kakistocratie	81
Trump is een fascist	85
Miek	90
Buiten is het kut	94
Doomscrollin' the night away	97
Trui	102
You could be scared to death	103
Gi en Janka	108
Fix this	112
Gerard	114
Niets is geregeld	118
Truus, Nel en Reina	120
Toen ze mij kwamen halen	122
Historici tegen herhaling van geschiedenis	124
Dat de ander ons ziet	131
De toekomst ligt open	133
Een tijd dat we niet wisten	136
Verantwoording	141

EEN STEEN OP MIJN BUREAU

Op het bureau in mijn werkkamer ligt een steen. Het is een grijs kinderkopje, niks bijzonders. Zo'n tien centimeter hoog, diep en breed en ik gok anderhalve kilo zwaar. Ik kan hem in elke willekeurige straat hier in Nederland achterlaten en het zou niemand opvallen, zo gewoon is dat ding. Een kassei om gedachteloos overheen te lopen. Een steen om een ruit mee in te gooien. Hij ligt te liggen op mijn bureau, ik gebruik hem niet als presse-papier, niet als boekensteun. Soms pak ik hem op en weeg hem in mijn hand, knijp erin. Dat voelt krachtig. Het is de straatsteen die eruit is gehaald om de Stolperstein voor Truus van Lier te leggen, een verzetsvrouw uit de Tweede Wereldoorlog over wie ik een paar jaar geleden een boek heb geschreven.

Technisch gezien, zouden mijn twee puberzonen het Stolperstein-project tot de praktische feiten terugbrengen, is het een messing plaatje met een naam, een geboortjaar en een sterftejaar erop. Je zou ook kunnen

zeggen: het is een gedenksteen die zoveel mogelijk individuele slachtoffers van het nationaalsocialisme tijdens de Tweede Wereldoorlog in de openbare ruimte zichtbaar maakt. Je zou kunnen zeggen: het is een steen om je in het heden over het verleden te laten struikelen.

Zo'n steenlegging, kun je je voorstellen, is vaak een emotionele aangelegenheid en toen in de middag van 22 april 2021 familieleden van Truus van Lier zouden komen om de Stolperstein voor haar voormalige woonhuis te leggen – de burgemeester van Utrecht Sharon Dijksma zou ook komen – was ik die ochtend al eerder met een paar anderen aanwezig. 'Wil je die hebben?' vroeg de gemeenteambtenaar toen hij me naar de niksigesteen zag staren. Op zijn teken had de stratenmaker hem zojuist uit de stoep gelicht en die probeerde nu of de messing Struikelsteen – de blinkende, betekenisvolle opvolger – in het ontstane gat paste. De afgedankte voorganger had de stratenmaker opzijgelegd.

'Ja graag,' zei ik, al wist ik niet precies waarom. Sindsdien ligt hij op mijn bureau om door mij beknepen te worden. De steen ligt iets te zijn. Maar wat? Waarom is dit ding waar mijn straat, jouw straat, de stad, het hele land mee vol ligt, van betekenis geworden? Welke waarde kreeg de steen door ruimte te geven aan iets anders?

SAMEN DE PATRIARCHY FUCKEN

Tot zover was ik gekomen.

Ik was gevraagd een aantal lezingen over Truus van Lier te geven. In mijn biografie beschrijf ik hoe ze als 19-jarige scholier aan het begin van de oorlog nog op haar eindexamen zat te blokken, al gauw woest werd van het fascistische beleid van de bezetter en zich bij een gewapende verzetsgroep aansloot. Truus schoot een NSB-hoofdcommissaris van de politie dood, werd verraden en uiteindelijk – hoogstwaarschijnlijk als eerste Nederlandse verzetsvrouw – door de nazi's gefusilleerd.

Of ik daar een halfuurtje tekst over wilde schrijven, had de stichting die de lezingen organiseerde me gevraagd, het tweede halfuur zou ik begeleid door een redacteur met het publiek in gesprek gaan. Geen discussie, maar een dialoog, zo werd me op het hart gedrukt. De steen zou ik meenemen, had ik bedacht, en iedereen zou bij het einde een traantje wegpinken,

dat had ik ook bedacht, maar ik kwam maar niet verder dan deze eerste paar honderd woorden die je net gelezen hebt. Twee minuten praten.

‘Kom, laten we gezellig samen de patriarchy fucken,’ zei mijn vrouw op een ochtend. We lagen nog in bed. ‘Is dat geen goeie tekst voor op m’n bord?’ Ze bereidde zich mentaal en pamflettistisch voor op de Feminist March. Het was duidelijk dat ze met een kartonnen protestbord de mars wilde lopen, maar de vraag was wat erop moest komen te staan. Ik was er niet bij met mijn gedachten. Een groot deel van de nacht had ik op mijn telefoon naar filmpjes van het bezoek van Zelensky aan Trump gekeken. Beelden uit de Oval Office waar de nieuwe *leader* van de inmiddels niet meer zo *free world* samen met zijn secondant J.D. Vance de president van Oekraïne schoffeerde.

Why don't you wear a suit?

Have you said thank you once?

Waar had ik naar gekeken? *To the left, a man without a suit – to the right, a suit without a man*, was een van de reacties op Instagram. Was dit het begin van het einde van de Pax Americana? Het einde van de Verenigde Staten als de morele en militaire aanvoerder van het vrije Westen? Wat betekende dit voor Oekraïne, voor Europa?

Mijn vrouw had het nieuws gelezen, de beelden hoefde ze niet te zien. Ze sprak over *mental wellbeing*

en hield haar telefoon voor mijn gezicht. ‘Kijk, Saskia-voor-de-duvel-niet-bang-Noort heeft de oproep voor de mars gepost.’

‘Het begint een doodenge tijd te worden voor ons, voor onze kinderen, onze moeders, dochters, vriendinnen en collega’s, voor minderheden. Loop mee nu de duistere tijden nog te keren zijn. Mensen vragen vaak: maar wat kan ik doen? Welnu, dit kun je doen. Er staan, jezelf laten zien, er zijn voor iedere vrouw,’ had Saskia Noort geschreven.

Er waren redenen genoeg om vanaf de Dam stampvoetend over de keien voor vrouwenrechten te strijden. Behalve dat abortus ineens weer een gespreksonderwerp was geworden (!), was daar nog altijd een Thierry Baudet met zijn misogynie, een Donald Trump die niet alleen een veroordeelde crimineel was maar ook een vrouwenmisbruiker. Een Andrew – ‘vrouwen zijn medeverantwoordelijk voor hun verkrachting’ – Tate, voor wie we angstvallig onze tiktokkende zoons van 14 en 16 jaar in ieder geval een béétje probeerden te behoeden.

Ik liep niet mee met de demonstratie op Internationale Vrouwendag, ik wilde naar de tenniswedstrijd van onze oudste zoon kijken en daarna verder schrijven aan mijn lezing.

Bovendien, had dat met z’n allen de straat op gaan überhaupt zin? Mijn laatste demonstratie was honderd jaar geleden, iets met minister Ritzen en de

ov-weekendkaart, ik kon het vast niet meer. En ook: al die mensen die tegelijkertijd hetzelfde riepen, ik weet het niet. Zo'n demonstratie kon zomaar uit de hand lopen. Ik hield niet van mensenmassa's, dat ook. Iedereen in mijn nabije omgeving kende het verhaal dat ik als kind met mijn moeder mee moest naar de vrijdagmarkt op het Wagnerplein in Tilburg-Noord en ik, zodra het te druk werd, tegen de schenen van willekeurige mensen begon te schoppen. Dat moest vermeden worden.

HOE GAAT HET MET JE, PERSOONLIJK?

‘Of zal ik doen: WOMEN’S RIGHTS ARE HUMAN RIGHTS. Te uitgekauwd? Ik zag ook: ANDREW TATE LIK M’N REET. Nee? PRET IS VERZET?’

Ik las dat Wilders nogal lafjes had gereageerd op de vernedering van Zelensky in het Witte Huis. Op X schreef hij: ‘Fascinerende tv, maar niet per se de beste manier om de oorlog te beëindigen, heren.’

Heren.

Wat is er mis met de wereld? Hij lijkt steeds dichter bevolkt te raken met populisten, extreemrechtsen en andere angstzaaiers. Alleen in Nederland al. We hebben het meest rechtse kabinet aller tijden en een partijloze minister-president die niet gehinderd door enige kennis vaststelde dat er in zijn kabinet geen sprake is van racisme. Bij mij in de buurt zie ik steeds vaker anti-abortusdemonstranten staan posten en jonge vrouwen intimideren die de abortuskliniek

willen binnengaan. Is dat alleen in Utrecht? Op het nieuws zie ik mensen demonstreren tegen de komst van azc's. Ik zie hoe de conservatief-christelijke stichting Civitas Christiana iets goedbedoelds als de Week van de Lentekriebels verdacht probeert te maken met nepnieuws over 'kinderzelfbevrediging' en 'transgenderindoctrinatie'.

Hoe kan het dat er extreme en discriminerende uitspraken in een talkshow of podcast worden gedaan zonder dat we geschokt achteroverslaan – uitspraken waarover een jaar geleden nog Kamervragen zouden zijn gesteld? De politieke partijen in het huidige kabinet lijken meer bezig met hun politieke agenda dan het oplossen van problemen.

Vertrouwen in de overheid daalt – net als het vertrouwen van de overheid in de burger. Politieke discussies lijken niet langer over links of rechts te gaan, maar over democratie of autocratie. Over goed of kwaad. Het gaat niet meer over politieke kleuren, maar over morele kwesties.

Oekraïne.

Gaza.

Het klimaat.

De Amerikaanse president Donald Trump is kampioen *newsfeed*-vuller. Wij worden overvoerd met zijn streven het diversiteits- en inclusiebeleid van de overheid kapot te maken – kort gezegd: alles wat hij '*woke extremism*' noemt. Zijn dreiging Groenland te annexe-

ren en het liefst ook Canada. Zijn importheffingen, met een handelsoorlog tot gevolg. Hoe hij Oekraïne aan haar lot overlaat en ondertussen Elon Musk met zijn officieuze departement van Overheidsefficiëntie het ambtenarenapparaat laat molesteren.

Ik schrok toen ik hoorde hoe de radicaal-rechtse, extreemrechtse en populistische partijen uit de verschillende landen met elkaar in contact staan. Geert Wilders, leider van grootste partij in de Tweede Kamer, die weliswaar allerlei rechts-radicalen ideeën, maar niet zijn warme gevoelens voor premier Viktor Orbán van Hongarije in de koelkast stopt. Trump die de ‘illiberale democraat’ Orbán zijn vriend noemt. Alice Weidel van het Duitse Alternative für Deutschland. Marine Le Pen van Rassemblement National. Hoe ze zich met z’n allen dichter tegen Poetin aan vlijen. Wat is de rol van premier Netanyahu van Israël in dit machtsspel?

De opvallendste overeenkomsten tussen de rechts-radicalen partijen is dat ze ‘de problemen’ willen ‘aanpakken’ door:

- A. een streng migratiebeleid, om zo ‘stromen migranten’ tegen te houden (en criminelen in het land te ‘deporteren’) en
 - B. in het binnenland zogenoemde ‘verderfelijke linkse woke-ideologie’ te bestrijden door de lhbtq+-gemeenschap aan te vallen.
- Tot die laatste groep behoort ik met mijn gezin.

Het schoot niet op met mijn lezing. Het ene nieuwsbericht buitelde over het andere en daarna tuimelde er weer een volgende overheen. De hoeveelheid was niet bij te houden. Alleen de richting waar het heen ging was duidelijk, zeker in de Verenigde Staten. Trump was zijn autocratisch *playbook* aan het uitrollen.

Nee toch?

Jawel.

Een columnist van *The New York Times* schreef dat een vriend een manier had gevonden om mensen te vragen hoe het met ze gaat die paste bij de huidige, continue stroom aan negatief wereldnieuws. Voortaan vroeg hij: *How are you, personally?* Ik stelde me voor dat mensen hem dan iets over het welzijn van hun kat vertelden.

Behalve mijn altijd gealarmeerde echtgenote maakten mijn vrienden zich nog niet echt zorgen. Het zal wel meevallen, toch? Zo'n vaart zal het heus niet lopen. Sommige vrienden waren meer filosofisch en zeiden: we zitten in een wachtkamer, dit voelt als een tussenruimte. Vaak waren dit degenen die bij aanvang van Trump I hadden gezegd: geef die man een kans. Ook gehoord: dit is hoe de dingen gaan, het gaat nu meer naar rechts en daarna gaat de slinger vanzelf wel weer de andere kant op. Komt goed. De mensen om me heen die zich wel zorgen maakten, haakten af. Zij bekenden: ik lees het nieuws niet meer, ik kan er niet meer tegen.

Ik hoorde weinig dat mijn angst wegnam.

WE ARE NOT GOING BACK! had mijn vrouw uiteindelijk op een kartonnen plaat geschreven en was richting Amsterdam vertrokken. Ik besloot te stoppen met *doomscrollen* en het verhaal van Truus van Lier op te schrijven. Maar. Ik nam me ook voor op te schrijven wat ik in het hier en nu zag gebeuren. Er was geen tijd om rustig na te denken, ik moest tegen de klok in schrijven. Ik kon niet anders, omdat een steeds groter wordende angst me bekreep. Het was alsof ik de steen op mijn bureau had opgetild en er meer onder vandaan kwam dan ik me had kunnen voorstellen.

Als ik een lezing had gegeven, stelden mensen na afloop vaak de Wat-Als-vraag: zouden zij een Truus van Lier zijn geweest? Meestal was het antwoord nee. Ze waren bang te bang te zijn. Ik dacht, misschien is de vraag niet meer: 'zou ik een Truus van Lier zijn?', maar: 'bén ik een Truus van Lier?' De *socials* voedden me verder met bruikbare citaten: als je je ooit hebt afgevraagd wat jij zou doen tijdens de slavernij, de Holocaust of de burgerrechtenbeweging, dan is dat wat je nu doet.

Hier woonde Geertruida van Lier

Geboren 1921

Vermoord 1943

Sachsenhausen